

Հայաստանի ֆինանսական համակարգը. զարգացումը, վերահսկողությունը, կարգավորումը (2005 թվական)

2006-05-25

Նախաբան

2005 թվականին մակրոտնտեսական միջավայրում դարձյալ շարունակվել են վերջին տարիներին ձևավորված կայուն զարգացման միտումները, որոնք բարենպաստ ազդեցություն են ունեցել նաև բանկային համակարգի զարգացումների վրա: Հաշվետու տարում արձանագրվել է բանկային համակարգի ֆինանսական միջնորդության մակարդակի բարձրացում, որին նպաստել են նաև նախորդող մի քանի տարիներին այդ ուղղությամբ իրականացված միջոցառումները: Այդ ձեռնարկումների շնորհիվ մի կողմից ապահովվել է ֆինանսական միջոցների ներհոսք բանկային համակարգ, մյուս կողմից՝ վարկավորման մի շարք կայացած մեխանիզմների և տնտեսական ակտիվության շնորհիվ էականորեն ավելացել են վարկերի ծավալները:

Բանկային համակարգը, գործելով մրցակցային միջավայրում, հաշվետու տարում ներգրավել է հաճախորդների ավելի լայն շրջանակներ: Վերջին տարիներին ֆինանսական միջնորդության մակարդակի աճը վկայում է, որ տնտեսության կայուն զարգացման պայմաններում բանկային համակարգը ընդարձակման ու խոշորացման բավականաչափ ներուժ ունի: Անվանական ՀՆԱ-ի 17.5% աճի համեմատ բանկային համակարգի ակտիվների 21.2% և տնտեսությանը տրամադրված վարկերի 39.1% առաջանցիկ աճի տեմպերի պարագայում 0.6 տոկոսային կետով աճել է բանկային համակարգի ակտիվներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը, 1.3 տոկոսային կետով՝ բանկային համակարգի վարկեր/ՀՆԱ հարաբերակցությունը և կազմել են համապատասխանաբար 19.8% և 8.3%:

Այդուհանդերձ, ֆինանսական միջնորդության մակարդակը Հայաստանի Հանրապետությունում դեռևս խիստ ցածր է: Որպես ֆինանսական միջնորդության մակարդակի բնութագրիչ՝ տոկոսադրույքների սպրեդի համեմատաբար բարձր մակարդակը վկայում է ՀՀ ֆինանսական համակարգում անբավարար ֆինանսական միջնորդության աստիճանի մասին: 2005 թվականին տոկոսադրույքների սպրեդը շարունակել է մնալ բավականին բարձր՝ տատանվելով 13-16%-ի միջակայքում: Մերձբալթյան և Կենտրոնական Եվրոպայի երկրների 5 տոկոսային կետ կազմող

սպրեդի նկատմամբ ՀՀ բանկերի տոկոսադրույքների սպրեդը մնում է բավականին բարձր: Սպրեդի բարձր մակարդակը հիմնականում վարկերի բարձր պահանջարկի պայմաններում դրանց սահմանափակ առաջարկի առկայության արդյունք է: Ներկայումս հետզհետե ավելանում է երկարաժամկետ վարկերի պահանջարկը, մինչդեռ տնտեսությունում նկատվում է «երկար» խնայողությունների բացակայություն, ինչի հետևանքով ֆինանսական միջոցների ներգրավման տեղաբաշխման անհամապատասխանությունից առաջանում է այլ ռիսկերից (իրացվելիության, տոկոսադրույքների) ակնկալվող կորուստների լրացուցիչ փոխհատուցման խնդիր:

Այս առումով Կենտրոնական բանկը 2006 թվականին կատանձնի նաև ֆինանսական շուկայի այլ մասնակիցների (ապահովագրության շուկա, արժեթղթերի շուկա) վերահսկողությունը և կձեռնարկի դրանց զարգացմանն ուղղված մի շարք քայլեր, քանզի տնտեսությունում «երկար փողերի» ձևավորման կարևորագույն նախադրյալ է հզոր ապահովագրական և արժեթղթերի շուկաների առկայությունը: Իրականացնելով բանկային համակարգի կայուն զարգացման և ռիսկերի նվազեցման քաղաքականություն՝ ԿԲ-ն 2005 թվականին հիմնականում կարևորել է բանկերում կորպորատիվ կառավարման հիմնարար սկզբունքների ներդրումը: Այս առումով և՛ օրենսդրական փոփոխությունները, և՛ վերահսկողությունը հիմնականում վերոնշյալ քաղաքականության իրականացման նպատակ են հետապնդել:

Այսպես, 2005 թվականին ընդունվել է ««Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը, որով սահմանվել են բանկերի կառավարման մարմինների՝ մասնավորապես բանկի մասնակիցների ընդհանուր ժողովի, խորհրդի, գործադիր մարմնի և գլխավոր հաշվապահի իրավական կարգավիճակը, ձևավորման և գործունեության կազմակերպման չափանիշները, կորպորատիվ կառավարման այլ դրույթներ: Միաժամանակ, 2005 թվականին բանկերում իրականացված նպատակային ստուգումները հիմնականում ուղղվել են ԿԲ առջև դրված կարևորագույն խնդիրներից մեկի, այն է՝ բանկերում կորպորատիվ կառավարման սկզբունքների ներդրմամբ ներքին հսկողության համակարգերի թերությունների բացահայտմանը: Իրականացված նպատակային ստուգումները մեծամասամբ կատարվել են «բանկերում ներքին հսկողության իրականացման նվազագույն պայմանների կատարման, բանկի ռիսկերի կառավարման համակարգի» ուսումնասիրության նպատակով: Բանկերի և ԿԲ կողմից վարվող հետևողական քաղաքականությունների արդյունքում ՀՀ բանկային համակարգում առկա ռիսկերը ներկայումս գտնվում են կառավարելի շրջանակներում:

2005 թվականին բանկային համակարգում տեղի են ունեցել մի շարք դրական

զարգացումներ, որոնցից հատկանշական են եղել.

բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների արժույթային կառուցվածքի էական փոփոխությունները. դրամային ակտիվներն ու պարտավորություններն ավելացել են համապատասխանաբար 49%-ով և 44%-ով, իսկ արտարժույթային ակտիվներն ու պարտավորությունները՝ 4%-ով և 5%-ով, որի արդյունքում բավականին մեծացել են դրամային ակտիվների և պարտավորությունների տեսակարար կշիռները:

ավանդների արժույթային կառուցվածքի էական փոփոխությունը. ավանդների աճն ամբողջությամբ ապահովվել է դրամային ավանդների աճի հաշվին, որի արդյունքում զգալիորեն մեծացել է դրամային ավանդների տեսակարար կշիռը:

բանկային համակարգի կանոնադրական հիմնադրամի աննախադեպ աճը (աճել են 50%-ով),

վարկավորման ծավալների կտրուկ աճը (աճել են 39%-ով), ինչի արդյունքում ընդհանուր ակտիվների կազմում տնտեսության վարկերի տեսակարար կշիռն ավելացել է 5.4 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 41.8%:

Վարկերի քանակը տարվա ընթացքում ավելացել է 35%-ով և տարեվերջին կազմել 222.4 հազար հատ: Վարկերի ծավալային և քանակական աճի պարագայում վարկային ներդրումների որակի վատացում չի արձանագրվել: Հատկանշական է, որ պահպանվել են տնտեսության ճյուղերի վարկավորման՝ նախորդ տարի դրսևորված սեզոնայնությունները: 2005 թվականին բանկային համակարգի վարկավորման աճը, ինչպես և վերջին տարիներին, հիմնականում տեղի է ունեցել սպառողական (ներառյալ հիփոթեքային վարկերը) և առևտրային վարկերի հաշվին: Սպառողական վարկերի 22.6 մլրդ դրամ աճին նպաստել է նաև բնակչության զուտ տնօրինվող եկամտի աճը (2005 թվականին մասնավոր հատվածի տնօրինվող եկամուտներն աճել են 16%-ով):

2005 թվականին անվանական ՀՆԱ աճին հիմնականում նպաստել են արդյունաբերության, շինարարության ճյուղերը և ծառայությունների ոլորտը: Չնայած շինարարության աճը հիմնականում ապահովվել է ոչ թե բանկային համակարգի վարկավորման, այլ մասնավոր հատվածի կողմից ֆինանսավորված շինարարության ծավալների աճի հաշվին, այնուամենայնիվ շինարարության ոլորտում թողարկման անվանական աճը կազմել է 59%, որին զուգահեռ, բանկային համակարգի կողմից ճյուղի վարկավորումն ավելացել է 49%-ով: Ծառայությունների ոլորտում տարվա ընթացքում արձանագրվել է 34% աճ, որին զուգահեռ, բանկային համակարգի կողմից

այս ոլորտի վարկավորումն ավելացել է 65%-ով:

Արդյունաբերության ճյուղի վարկերը 2005 թվականին ավելացել են 10%-ով, իսկ ճյուղի թողարկման անվանական աճը կազմել է 22%: Նախորդ տարիների համեմատ թողարկման անվանական բարձր աճ է արձանագրվել մշակող արդյունաբերության ճյուղում՝ 26% աճ: Վարկային ներդրումների արագատեմպ աճին զուգընթաց, նույնիսկ փոքր-ինչ լավացել է բանկային համակարգի ակտիվների որակը, ինչից կարելի է դատողություններ անել նաև բանկային վերահսկողության արդյունքների մասին: Չաշխատող ակտիվների տեսակարար կշիռը տարեվերջին կազմել է ընդհանուրի ընդամենը 1.6%-ը, որի մեծ մասը հսկվող դասի ակտիվներն են: Որպես հետևանք՝ տարվա ընթացքում զուտ մասհանումների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ակտիվներում կազմել է ընդամենը 0.3%՝ վկայելով վարկային ռիսկի ցածր մակարդակի մասին:

[Հայաստանի ֆինանսական համակարգը. զարգացումը, վերահսկողությունը, կարգավորումը \(2005 թվական\)](#)